

הסכם קדם נישואין על פי ההלכה - נוסח חדש

בעקבות פרסום היהסכם לכבוד הדדי שיצא לאור על ידי הרב קנוהל ורבנים נוספים והוויכוח שהתעורר בעקבותיו, ולאחר פניות של רבנים וזוגות בנושא זה, החלטנו להיכנס לעובי הקורה בנושא. שתי שאלות עמדו לפנינו:

1. האם אכן קיים צורך בהסכמי הממון בעזרה למקרים של עגינות?
2. אם קיים צורך, איזה הסכם ממון כדאי להציע לרבנים ולזוגות? האם את היהסכם לכבוד הדדי, הסכם אחר שקיים או שיש לנסח הסכם חדש? בהתייעצות עם מו"ר הרב יעקב אריאל, נאמר לנו שכדאי לטרוח אפילו בשביל מקרה אחד של עגינות, ונראה שיש יותר ממקרה אחד. זו הייתה גם ההתרשמות מדבריהן של טוענות רבניות.

א. הרקע להסכם החדש

הנושא עלה לדיון במסגרות שונות, ביניהן בכנס שנערך ע"י 'צהר' בירושלים לפני כשנתיים, שם הוצגו ההסכמים הקיימים, ונערך לגביהם דיון, הן במישור ההלכתי והן במישור החינוכי והערכי (חלק גדול של הדיון ראה אור במאמרים ב'צהר' כ-כא, כד-כה).

במישור ההלכתי, הרב שלמה דיכובסקי, חבר בית הדין הגדול בירושלים, הציג רעיון להסכם משלו, שיוכל להתממש רק במצב של "מות הנישואין". מהיהסכם לכבוד ההדדי הוא הסתייג מסיבות שונות. הרב אוריאל לביא, אב בית הדין בצפת ובטבריה, דחה את היהסכם לכבוד הדדי מנימוקים הלכתיים, ובראשם - החשש מפני גט מעושה שלא כדין. בנוסף לכך, העלה את הבעיה הנובעת מכך שהסמכות להפעלת ההסכם ניטלת מבתי הדין. הרב אלישיב קנוהל הציג את ההסכם ואת השקפת העולם העומדת מאחוריו, ואילו הרב אליעזר מלמד תקף את ההסכם במיוחד בתחום האידיאולוגי.

בהתייעצות נוספת שהתקיימה עם מו"ר הרב יעקב אריאל, נתבקשתי לנסח הסכם שיהיה מקובל על מספר דיינים בכירים, ולהפיץ אותו ברבים.

במקביל, עו"ד הרב דוד בס העביר לידינו הסכם התחייבות למתן מזונות מוגדלים במקרה של פירוד, שעליו חתמו הרב זלמן נחמיה גולברג והרב עובדיה יוסף, בשנת תשנ"ב. הרב גולדברג אישר שהוא מחזיק בדעתו שהסכם כזה הוא כשר וטוב גם כיום. במקביל נמסר שהרב גולדברג איננו תומך ביהסכם לכבוד הדדי, בעיקר בגלל ההקדמה להסכם הנותנת חופש פעולה לכל אחד מבני הזוג לפרק את מערכת הנישואין.

היהסכם לחיי נישואין כדת משה וישראל, נוסח על בסיס ההסכם ההתחייבות למתן מזונות מוגדלים שעליו חתמו הרב זלמן נחמיה גולדברג והרב עובדיה יוסף.

לגבי היהסכם לחיי נישואין כדת משה וישראל, העלה הרב לביא שתי הסתייגויות:

- א. חשש מפני מצב שבו אחד מבני הזוג יפעיל את ההסכם ללא הצדקה לגירושין.
- ב. חשש מפני שימוש בבתי המשפט להפעלת ההסכם אף שבית הדין מופיע בו במפורש. ההסכם המוצע למקרה שבו בית הדין חייב בגירושין נוסח בהשתתפותו של הרב לביא, והוא

מובא כאן במטרה לקבל תגובות רבות שתאפשרנה לבחון אותו היטב לפני שמציעים אותו לשימוש מעשי.

ב. יתרונות ההסכם החדש

- לנוסח החדש של ההסכם, ישנם מספר יתרונות לעומת ה'הסכם לכבוד הדדי':
1. הוא משאיר את ההגה ביד בית הדין, ברצונם הם מפעילים אותו או שאינם מפעילים אותו, בניגוד ל'הסכם לכבוד ההדדי', הנותן את הסמכות להפעלת ההסכם בידי כל אחד מבני הזוג. בית הדין מוזכר בהסכם שלנו כגורם המרכזי במימוש ההסכם. ב'הסכם לכבוד הדדי' בית הדין כלל אינו מוזכר, ונראה מתוכו שהפנייה לבית משפט לענייני משפחה היא לגיטימית לחלוטין.
 2. הנוסח החדש של ההסכם מרחיק את החשש של פירוק המשפחה ללא צורך, כיוון שבית הדין הוא המחליט על הפעלתו.
 3. מבחינה הלכתית, ההסכם החדש תואם את ההסכם הישן של הרב גולדברג והרב עובדיה יוסף בכך שהוא עוסק במזונות מוגדלים ולא בקנס, וכך נמנע החשש של גט מעושה שלא כדין. בנוסף, מכיוון שבית הדין הוא המפעיל את ההסכם, הוא ידאג לכך שלא יהיה כל חשש של גט מעושה.
 4. בנושא הרכוש, הסכם זה תואם את ה'הסכם לכבוד הדדי'. חלוקת הרכוש יכולה להתבצע גם לפני מתן הגט.
 5. כל הנושאים העומדים במחלוקת בין בני הזוג, אמורים להיות מוכרעים בבית הדין ולא בשום ערכאה שיפוטית אחרת.
- לדעת הרב לביא, המכיר היטב את עולם הדיינים, רוב הדיינים יקבלו הסכם זה ויהיו מוכנים להפעילו על פי שיקול דעתם.

ג. הקשיים בהסכם החדש

1. ארגוני הנשים וקהל תומכי ה'הסכם לכבוד הדדי' יתנגדו להסכם זה הנותן סמכות לבית הדין. מגמתם היא לעקוף את בתי הדין, ולתת לזוגות חופש פעולה.
2. הסעיף הנותן סמכות בלעדית לבתי הדין גם הוא יעלה את חמתם של ארגוני הנשים, היוצאים מתוך נקודת הנחה שבתי הדין פועלים לרעת הנשים.
3. אחרי פסיקת בג"ץ אשתקד לגבי סמכות בתי הדין הרבניים בנושאי ממון יש לבדוק את תקפות ההסכמה של בני הזוג להתדיין בבתי הדין בפן המשפטי האזרחי. לפני פסיקת בג"ץ הייתה מחלוקת בין המשפטנים בסוגייה זו. כיום קיימות יזמות חקיקה, ונראה שהנושא יתגבש בתקופה הקרובה.

ד. הבעיות ב'הסכם לכבוד הדדי'

- לעומת כל זאת, חשוב לעמוד על חסרונותיו של ה'הסכם לכבוד הדדי':
1. הפעלת ההסכם תלויה בזוג ולא בשום גוף שיפוטי, בוודאי לא בידי בית הדין. כל אחד מבני הזוג יכול להפעיל את ההסכם.
 2. בית הדין הרבני אינו מוזכר כלל, ובעיקרון כל גוף שיפוטי יכול לדון על ההסכם. אין פלא שרבים מארגוני הנשים עטו על ההסכם כמוצא שלל רב. דעתם כלפי בתי הדין, ידועה.
 3. להסכם זה אין סיכוי להיות מקובל ברוב בתי הדין בארץ, ההתנגדות היא הלכתית - חשש

מגט מעושה שלא כדין, ומעמדית - הפגיעה בבית הדין הרבני.
 3. בהסכם לכבוד הדדי קיימת התייחסות ל'כתובה', שהאשה מוחלת על תוספת הכתובה. אנו לא הזכרנו את נושא הכתובה על מנת שלא לגלוש לגירושין עצמם. ומעבר לכך, קביעת הסכום שיקבל כל צד תלויה בבית הדין.

ה. הסכם להגדלת מזונות במקרה של חיוב גירושין

ההסכם החדש, מטרתו לסייע לבן הזוג שנקלע למצב של עגינות בעקבות סירוב בן הזוג השני לקיים פסיקה של בית הדין לחיוב גירושין. הסכם זה יותר פשוט מבחינה הלכתית כיוון שהוא מופעל אחרי החלטה חד משמעית של בית הדין לחיוב גירושין, ומטרתו היא לזרז את מימוש החלטת בית הדין.
 ניתן להציע לבני הזוג לחתום על אחד משני ההסכמים שלפנינו או על שניהם.

סיכום

הסכם זה הוא טיוטה ראשונה, שעליה לעבור מספר שלבים של ביקורת - הן מצד רבנים ודיינים, הן מצד משפטיים וטוענים רבניים, והן מצדדים נוספים - עד שניתן יהיה להציע אותו לשימוש מעשי. אולם ברמה העקרונית, נראה לענ"ד שהסכם זה עשוי להתקבל על מרבית הדיינים בארץ, ועשוי לסייע במקרים של עגינות. לאחר קבלת הביקורת, יהיה צורך להרחיב את מעגל התומכים בהסכם, הן מקהילת הדיינים והן מקרב עורכי הדין המצויים בנושא.

נוסח ההסכם החדש

מבוא לבני הזוג

התורה וההלכה מכירות בעובדה שלעתים עלול להגיע משבר בחיי הנישואין, שבשיאו הוא עלול להביא לפירוד בין בני הזוג.

חז"ל הכירו מציאות זו, ולכן עסקו בהסדרת ענייני הממון בין בני הזוג לעת כזאת. זוהי תקנת הכתובה שבה החתן מתחייב לדאוג לכלה במקרה שתישאר לבדה בעקבות אלמנות או גירושין. מעבר לכך עסקו חכמים בהסדרת הרכוש, בהחזקת הילדים ובשאר הנושאים הנידונים בין בני הזוג.

בדורנו רבו המקרים של בני זוג החיים בנפרד ואינם מגיעים לידי גירושין, כיוון שאינם מצליחים להגיע לעמק השווה בכל הנושאים העומדים ביניהם. מציאות זו נוצרה בעקבות חרם דרבנו גרשום שאינו מאפשר לגרש אשה בעל כורחה, כך שהליך הגירושין שווה להליך הנישואין הטעון הסכמת שני הצדדים.

מציאות הפירוד ללא גירושין היא קשה מנשוא לשני בני הזוג ולעתים לאחד מן השניים שאינו מסוגל לקיים את עצמו בצורה עצמאית. מטרת הסכם זה היא לדאוג לבן הזוג החי בנפרד עד למועד הגירושין. ההסכם אינו מתערב בנושא הגירושין, האמורים להגיע בהסכמת שני הצדדים מתוך רצון חפשי לחלוטין מכל כפייה, אלא מטרתו לדאוג לבן הזוג החי בנפרד תקופה ארוכה כפי שמפורט בהסכם.

לפי ההלכה, הבעל חייב לתת לאשתו "דמי מזונות", ואילו האשה תמורת המזונות נותנת לו את

"מעשה ידיה" - שכר עבודתה. ההלכה בוודאי מאפשרת מצב שבו האשה מתפרנסת מיגיע כפיה ואינה מקבלת מזונות מבעלה.

ההסכם המצ"ב מגדיל את דמי המזונות שהבעל חייב לאשתו במצב של פירוד אם הוא האחראי למצב זה, ובמקביל, ההסכם מגדיל את דמי מעשה ידיה שהאשה חייבת לבעלה במצב של פירוד אם היא אחראית למצב זה.

א. הסכם לחיי נישואין כדת משה וישראל

שנערך במקום _____ בתאריך _____
 בין האיש _____ לבין האשה _____
 אם ירצה אחד מבני הזוג, מסיבה כלשהי, לגור בנפרד מבן זוגו, יוכל להודיע בכתב, בדואר רשום או במסירה אישית לבן הזוג, על רצונו לממש את ההתחייבות דלהלן, לפי העניין.
 בית הדין הרבני רשאי לקבוע, כראות עיניו, מועד לתחילת מימוש ההתחייבות. בהעדר קביעה אחרת המועד יהיה 180 יום ממשירת ההודעה.

התחייבות האיש

האיש מתחייב מעכשיו לשלם לאשה דמי מזונות חודשיים בסך _____ (1. סכום קבוע.
 2. אחוז מהכנסה חדשית) ללא תלות בהכנסות האשה מכל מקור שהוא. שום מעשה או מחדל של האשה לא יפגע בתוקפה של ההתחייבות.
 רשאי בית הדין הדין בעניינם של בני הזוג להפחית את סכום דמי המזונות עד מחצית סך כל ההכנסות בפועל בניכוי מזונות הילדים, אם ייראה לו שהאיש אינו מסוגל לעמוד בתשלום הסכום האמור.
 בתקופה שבה האשה זכאית למימוש התחייבות זו, האיש מוחל מעכשיו על כל זכות כלפי האשה וכן כל זכות בהכנסותיה ובנכסיה.
 על אף התחייבותו של האיש לדמי המזונות האמורים, האשה מוכנה להסתפק במזונות על פי הנהוג והמקובל על פי דין, מיום הנישואין ועד המועד שנקבע למימוש ההתחייבות.
 התחייבות זו אינה ניתנת למימוש אם האשה לא תופיע בבית הדין הרבני במועד שנקבע לשם סיום הנישואין, ללא סיבה מוצדקת לדעת בית הדין. בית הדין רשאי, לאחר אזהרה, להפסיק כליל את ביצוע ההתחייבות אם תסרב האשה להופיע לפניו או לא תציית לפסק בית הדין.

התחייבות האשה

האשה מתחייבת מעכשיו לשלם לאיש, החל מתום התקופה והתקופה הנוספת (אם חלה) דמי מזונות חודשיים בסך _____ (1. סכום קבוע. 2. אחוז מהכנסה חדשית) ללא תלות בהכנסות האיש מכל מקור שהוא. שום מעשה או מחדל של האיש לא יפגע בתוקפה של ההתחייבות.
 רשאי בית הדין הדין בעניינם של בני הזוג להפחית את סכום דמי המזונות עד מחצית סך כל ההכנסות בפועל בניכוי מזונות הילדים, אם ייראה לו שהאשה אינה מסוגלת לעמוד בתשלום הסכום האמור.
 בתקופה שבה האיש זכאי למימוש התחייבות זו, האשה מוחלת מעכשיו על כל זכות המוקנית

לה על פי הדין כלפי האיש או בהכנסותיו. התחייבות זו אינה ניתנת למימוש אם האשה מסכימה לסיום הנישואין, ותופיע בבית הדין הרבני במועד שנקבע לשם סיום הנישואין, אלא אם נבצר ממנה, מסיבה שלדעת בית הדין היא סיבה מוצדקת, להופיע כאמור. בית הדין רשאי, לאחר אזהרה, להפסיק כליל את ביצוע ההתחייבות אם האיש יסרב להופיע לפניו או לא יציית לפסק בית הדין.

סיום הנישואין

הסכמה לסיום הנישואין, משמעה הסכמה לגט פיטורין כדת משה וישראל, ללא קשר וללא התניה בכל צורה שהיא בנושאים אחרים, ובכללם אחזקת ילדים וחינוכם, ענייני ממון, סמכויות שיפוט או נושאים נלווים אחרים כלשהם. יובהר כי האשה המסכימה לגט פיטורין כדת משה וישראל בלא התניה, אפילו אינה מסכימה לדרישות או לתנאים שמציב הבעל מצדו למתן גט, תיחשב כמסכימה לסיום הנישואין.

בית הדין

מוסכם על הצדדים כי מימוש הסכם זה וחילוקי דעות בתחולתו וכן כל סכסוך או חילוקי דעות בקשר למזונות האשה והילדים, וכן חלוקת רכוש ושאלות נלוות, יימסרו בין לדין בין לפשרה להכרעת בית הדין הרבני האזורי בעל הסמכות לדון בעניינם. כל אחד מן הצדדים מתחייב מעכשיו לשלם לרעהו כפי פסיקת בית הדין, והוא מוחל לרעהו על כל זכות שלו אשר ממנה יפטור בית הדין את רעהו, ומקנה מעכשיו לרעהו כל חפץ מקרקעין או מטלטלין כפי שיפסוק בית הדין.

שונות

אם יש מחלוקת בין הפוסקים לגבי תקפות ההסכם או סעיף מסעיפיו לפי דין תורה, בני הזוג מקבלים על עצמם את השיטה הנותנת יותר תוקף לסעיפי ההסכם. כל אחד מבני הזוג מתחייב לשלם למשנהו כל סכום, ומקנה לו כל זכות בהתאם לשיטה הנותנת יתר תוקף לסעיפי ההסכם, כך שלא יוכל לטעון טענת "קיים ליי".

בני הזוג מקבלים עליהם כי יחולו עליהם הוראות חוק יחסי ממון בין בני זוג התש"ל-ג-1973, אולם מוסכם עליהם כי מועד איזון המשאבים יהיה לא כאמור בחוק אלא לפי החלטת בית הדין, ובהעדר החלטה אחרת יהיה המועד 120 יום ממסירת ההודעה. למעט האמור בהסכם זה במפורש, אין בהסכם זה כדי לפגוע בזכויות העומדות למי מבני הזוג על פי הדין או הסכם או מנהג המדינה.

בני הזוג מודים שההתחייבויות בהסכם זה נעשו בקניין ובאופן המועיל בדין תורה וכחומר כל שטרות שבבית דין חשוב, והתנאים נעשו כחומר כל התנאים, ושכל מקרה שבו יש בחוזה ניסוח שאינו תקף או אינו מועיל או שיש ספק או מחלוקת בתקפותו, נעשתה גם ההתחייבות באופן המועיל להגשמת כוונות הצדדים.

הם מצהירים ומודים שקראו את ההסכם והבינו את הכתוב בו והם חותמים עליו מרצונם, ומבקשים לאשר או לאמת ההסכם כהסכם ממון כדין.

האשה

האיש

לאחר שנוכחתי שבני הזוג החתומים על ההסכם דלעיל עשו את ההסכם בהסכמה חופשית ובהבנים את משמעותו ואת תוצאותיו אחרי שקראו את המבוא ואת ההסכם לפרטיו, ולאחר שנעשה קנין על ההתחייבויות הממוניות הכרוכות בהסכם, הריני מאשר/מאמת את ההסכם כהסכם ממון.

תאריך

חתימת רושם הנישואין/נוטריון/בית דין רבני

ב. הסכם לתשלום מזונות בנסיבות שבהן בן הזוג חויב בגירושין

מבוא

הצדדים עומדים להינשא בחו"ק כדמו"י, ויעשו את כל אשר בידם לבנות בית נאמן בישראל לאורך ימים ושנים. למרות זאת הוסכם שבמידה והנישואין לא יעלו יפה, ואחד הצדדים יבקש להתגרש והצד השני יעכב את הגירושין בניגוד להוראת בית הדין הרבני המוסמך לדון ביניהם שפסק חיוב גירושין, הצד המעכב מתחייב בתשלום מזונות כמפורט להלן, וזאת עד למועד סידור הגט. הסכם זה אינו מתייחס לשאלת חלוקת הרכוש בין הצדדים במקרה של פירוד, ונושא זה אינו עילה לעיכוב הגירושין, ולעיכוב מימוש ההסכם הנוכחי.

התחייבות האיש

האיש מתחייב מעכשיו לשלם לאשה דמי מזונות חודשיים את הסכום הגבוה מבין הסכומים המפורטים להלן.

א. סך 1,500 דולר ארה"ב לפי שער יציג ביום התשלום.

ב. סכום השווה למחצית הכנסתו החודשית הממוצעת נטו בשנה שקדמה ליום ההודעה.

התחייבות זו תבוא לידי מימוש החל מהמועד שבו בית הדין הרבני הדן בעניינם של הצדדים יפסוק לחייב את הבעל בגירושין.

בתקופה שבה האשה זכאית למזונות על פי ההסכם הנוכחי, היא תקבלם בלא להתחשב בהכנסות שהאשה תקבל מעבודה או מכל מקור אחר.

התחייבות האשה

האשה מתחייבת מעכשיו לשלם לאיש דמי מזונות חודשיים את הסכום הגבוה מבין הסכומים המפורטים להלן.

א. סך 1,500 דולר ארה"ב לפי שער יציג ביום התשלום.

ב. סכום השווה למחצית הכנסתה החודשית הממוצעת נטו בשנה שקדמה למועד מימוש ההתחייבות.

התחייבות זו תבוא לידי מימוש החל מהיום שבו בית הדין הרבני הדן בעניינם של הצדדים יפסוק לחייב את האשה בגירושין.

בתקופה שבה האשה מחויבת בתשלום זה, הוא ישולם בלא להתחשב בכל הכנסה שיש לבעל מכל מקור אחר.

בית הדין הדן במימוש ההתחייבות שבהסכם זה רשאי לקבוע סכום אחר הנמוך מהקבוע לעיל, במידה ויתברר כי הבעל או האשה אינם מסוגלים לעמוד בתשלום הקבוע בהסכם הנוכחי, עקב תשלום מזונות הילדים שבהם חויב אחד הצדדים, ואין ברשותם מקורות מימון או רכוש הניתן למימוש למילוי התחייבותו, או אם יתברר כי בערכאה אחרת נקבע חיוב תשלום מזונות בעבור הצד השני.

הצדדים מצהירים כי ההסכם הנוכחי נעשה בקניין המועיל דלא כאסמכתא, וההתחייבויות נעשו בדרך התחייבות חכמי ספרד שבשו"ע חו"מ סי' רז, ודלא כטופסי דשטרא. הצדדים מצהירים כי כל פרטי ההסכם הנוכחי נהירים להם ולאחר שקיבלו הסבר נאות, ומסכימים ומתחייבים לפעול בהתאם להסכם זה, ומתחייבים ומסכימים לתת תוקף להסכם על פי השיטה המקיימת הסכם זה ושלא תועיל ולא תישמע טענת 'קים לי', לצמצם או לבטל מכוחו של ההסכם.

סמכות שיפוט

מוסכם כי בית הדין הרבני הוא הערכאה השיפוטית היחידה המוסמכת לדון ולפסוק בכל הקשור למימוש ההסכם הנוכחי. סעיף זה הינו תנאי להתחייבות הצדדים בהסכם הנוכחי. הצדדים מאשרים בחתימת ידם את ההסכם שנחתם על ידם ביום _____ חודש _____ שנת _____.

אישור

אני _____ החתום מטה מצהיר כי בני הזוג חתמו בפניי על ההסכם הנוכחי לאחר שפרטי ההתחייבויות הובהרו לבני הזוג ולאחר שנעשה עמם קניין על ההתחייבויות הממוניות שבהסכם.

חתימת רושם הנישואין/נוטריון/ ביי"ד

תאריך

